

ИШҚ СИРРИН НОТАВОНЛАРДИН СЎРУНГ

Бошланиши учинчи бетда.

Навоий умрани "бекаслик" билан яшаб ўтётгани атрофидагиларни қизиқтирган, дўстларини эса ташвишлантирган бўлиши табиий. Шоир улардан катто анча-мунча ташиб ве таклири шигитни хам эҳтимолдан йирок эмас. Лекин у илк мухаббатига садоқатда қатый тургани ани:

Бор эди ул ҳамки бир чоғ' —
бизга ёре' бор эди,

Куллий ар ёр_ўлмаса филжумла боре' ёр эди.¹

Васлидин бут'кормаса,

тас'кин берур эрди сўраб,²

Хаста кўнглум' дардиниким'

хажридин афғор эди.

Мен агар маҳ'рум эдим,
маҳ'рум ҳа-м_эрмас' эди ул,
Кўнглу-м_ар о'зурда эди,³

ле-к миннат'дор эди.³

Шамъ агар ёрутмаса
куйдурмаса ҳам' яхшидур,
Не улуска 'улфат андин,
не манга о'зор эди.

Гўйиё шук'р_этмадимким,'
онсиз ўлмиш'мен бу дам,
Ул кўёшим'ни ёшурган'
чархи кажраф'тор эди.⁴

Чар-х билмон'ким манга бу'
уз-р ни тут'ти право,
Йўқса мах-р_аҳлига
ул то' бор эди, гад'дор эди.⁵

Ё-р-сиз дө'манг Навоий' мас-т_эмиси,
эй аҳли хуш

Ким, анга то' ҳаж р бор эрди,
качон хуш' ё-р_эди?

("Куллий" — тўлиқ, бу ўринда: ўз-зўйинники; филжумла — хусусан, бу ўринда: хуллас, ҳар қалай; "бут'кормас" — битказом, бу ўринда: насиб этмоқ; "о'зурда" — озор чекири; "кажраф" — тескари; "гад'дор" — бераш.)

(Чархи кажрафтор Навоийнинг маҳбубасини "яширган", аммо нима учун "гад'дор чарх" шоирга узрavo кўрган, бўнинг учун эса шоир миннат'дор бўлгатгани ажабланади.)

Навоий руҳиятидаги кураш давом этган. Балки акл ва туѓу уни янги бир севги сари ундағандир. Аммо кўнгли "унамаган". Буюк калб соҳибнинг ботинидаги бу каби зиддиятлар натижасида дунёниш ишқ, идеаллашиб, илоҳий ишқ томон юксала борган:

Ўзга бўлди' ёру мехри
менда бокий'дур ҳануза,
Нотавон кўнглумда ул ой'
иштиёки'дур ҳануз.

Гарчи ўзга' ё-р истар' хотирим,
бор'дур валек
Жон анга ман'зил, кў-нгул о'нинг
високи'дур ҳануз.¹

Фай' р ишқи' кўнглу м_уйин'да
нечук кил'ғай нуэул?²

Ким, ҳаљи' масканы
кўзум равоги'дур ҳануз...

Эй Навоий,¹ гарчи мени' ме ҳ-р сиз
дер' эрди ёр,
Ўзга бўлди' ёру мехри' менда

бокий'дур ҳануз.

("Висок — уй, макон; нузул — бу ўринда: ўрнаши.")

Атрофидагиларга муроҳаат билан бошланган мана бу газалдан ана шу кураш билан боғлиқ боша бир кайfiят насимни ёсади:

Иш-қ таркин' қилдими чиқти
кўнглудин' ёди ҳам,
Сизга васли'нинг нишоти,
ҳажрининг бе'доди ҳам.

Иш-қ бузсун' деб кў-нгул мул'кини
обо'д_айладим,
Ер куий эмди анинг вай'рони ҳам,
о'боди ҳам.

Зо-р_эдимким,¹ шо-д_эмас
иш'к_ичра кўнглум' хотири,
Эмди кўнглум' қолмади,
ул хотири но'шоди ҳам...

Дах-р бого'идин, кў-нгул,
наф'ъи вафо кўз' тутмаким,
Бесамардур' сарви ҳам,
са'ркашдурур шам'шоди ҳам.

Мен вафо ким'дин топай,
бу' шевани чун' топмади
Офариниш'да парий жинси,
башар ав'лоди ҳам.¹

Ё-р-сизлиг'дин Навоийни

Ким, бу саъ-б_иш'га юрак бост'им,
кў-нгул тўқтоди ҳам.

("Офариниш — бу ўринда: олам яратилгандан бери.)

Бу каби зиддиятни кечинималар узоқ йиллар давом этган бўлса керак. Навоийнинг ўта ёшик ("васат") йилларида ёзилган кўйидаги газали хоринлик руҳияти билан битилгандай тулоди:

Ё-р-дин ҳиҳро'н чекар
ушишоқи зор, эй' дўс-т-лар,
Неча тортай' ҳаж-р, чун йўқ
менда ёр, эй' дўс-т-лар.

Ё-р ишқин' асрарил пин'хон,
дебон саъ-й_этманизиз,
Вах, не навъ эт'тум йўқ ишни
о-ш-кор, эй' дўс-т-лар.

Иш-қ бирла' гар бирор ло'фи
вафою' ах-д_урар,
Ишвагарлар' аҳдиға йўқ' эътибор,
эй' дўс-т-лар.

Айламанг бе'каслигимни' таъ-н,
бир кун' бор эди
Менда ҳам бир' нозанин чо'буксовор,
эй' дўс-т-лар.¹

Ё-р-сиз вай'ронда қон йиғларме-н_охир,
сиз қилинг

("Айламанг — бу ўринда: олам яратилгандан бери.")

Иш-қ бирла' гар бирор ло'фи
вафою' ах-д_урар,
Ишвагарлар' аҳдиға йўқ' эътибор,
эй' дўс-т-лар.

Айламанг бе'каслигимни' таъ-н,
бир кун' бор эди
Менда ҳам бир' нозанин чо'буксовор,
эй' дўс-т-лар.¹

Ё-р-сиз вай'ронда қон йиғларме-н_охир,
сиз қилинг

дек тегди. У ёк-бу
ёқка аланглаб қаради:

— Шоир бало,
бало бу шоир, — дей
изига кайди.

Ўша воеага ҳам ўн
йил бўлди. Бугун

Фаргона — марги-
лонлик танилини шоир

Исмоил Мах-
муднинг кутлуг' ёши
муносабати билан

туман раҳбарларидан
бира та-
савур эт-

гандек,

улаарнинг бир-бира гаш, эмас,

элига, халқига керак. Мана шу-

нинг учун ҳам Фаргона

куни кечи Анвар Обиджонек

ҳақ шоирини эъзозлаб кутлуг'

шенини нишонлаган бўлса, бу-

гун яна бир фарзанди Исмоил

Махмудни шарафлаб, узоқ-яқиндан ке-

лаётган ижодкорларга кучоқ очаёт.

Шоир Сирохиддин Сайид менинг

филжумларини уқандек: "Юртнинг бағ-

ри бурина кечи ағ-а?", деб қўяди? У менинг

ҳайратини нигоҳларидан ил-

ғайди. Ҳа, чиндан ҳам юртнинг бағри

кенг. Ок салали пурвикор тогларнинг

ҳар бир тошида бир ҳижмат яшири-

нандек. Тоглар симраси қуқоқларимга,

дайман шивирлаб. Ёзувчи Луқон

Бўриҳон: "Бир кун келиб мана шу ул-

кан донондан ҳам темир йўл ўтса ке-

рар", дейди. Олий адабиёт курси

тингловчиси Муҳаммад Иброям катта

шоирлар даврасидан юртнинг ташви-

рлаб. Йўлнишни кечиришни келиб

мансабати билан бирга келиб келиб